

Låt oss lyssna! Låt oss höra!

»Selma Lagerlöfs fredsappell ljuder in i varje tid, till varje människa«

Aret var 1940 och Sovjetunionen besegrade Finland. Några månader senare intogs Estland, Lettland och Litauen. Tyskland genomförde under sommaren en framgångsrik och kraftfull offensiv i bland annat Norge, Danmark och Frankrike. Känslan i Europa var nattsvart för den som såg med fasa på herr Hitlers framfart. Hur kunde någon bevara ett hopp?

Två röster som ropade i mörkret var Elin Wägner och Elisabeth Tamm, ledande gestalter i kvinnorörelsen och fredsrörelsen. Elin Wägner var författare och journalist. Elisabeth Tamm valdes in i riksdagen 1922 och var en av grundarna till kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad 1925. I boken *Fred med jorden* skriver de 1940 om ett trotsigt hopp, en fredsvision för hela jorden:

Nu återstår hoppet att vapen skola läggas ner medan jorden ännu har så mycket osårad hud kvar att den kan leva och läka sina sår. Och att de överlevande skola inse att de, drivna av samma nöd, måste gemensamt sluta fred med jorden.

Faktum är att 1900-talets första hälft bidrar med flera centrala kvinnliga fredsgestalter vars visioner är fortsatt relevanta. Förutom Elin Wägner och Elisabeth Tamm även bland andra Ester Lutteman och Selma Lagerlöf. 1920-talet var en optimistisk och framåtblickande tid som värderade fred och samverkan, efter första världskrigets förtvivlan och fasor. Över hela Sverige startades lokala kvinnliga fredskretsar. Kvinnor tog med ett nyvunnet självförtroende, såsom självständiga och myndiga medborgare, plats i offentligheten och förespråkade försoning. De fanns i olika politiska läger, i övertygelsen att kvinnor hade ett särskilt och oundgängligt bidrag förenades de. Vid medborgarrättsfesten 1919, när riksdagen fattat beslut om kvinnors rösträtt, hälsade Selma Lagerlöf med kraft:

Vem skulle vilja eller mäktat motstå kvinnorna, om de nu vilja ta itu med att tämja och förgöra de stora odjuret, som förhärja världen, om de skulle vilja lägga grymhetens band och bojar [--] bryta fattigdomens udd?

Dessa kvinnors fredsteologi är högst relevant när vi åter hör stöveltramp, då krigsretorik breder ut sig och

vi ser åldrande självupptagna manliga världsledare som till varje pris vill hålla kvar makten i sin hand.

Ändå lyste kvinnornas fredsteologier nästan helt med sin frånvaro när kyrkorna i Sverige under det år som vi nyss lämnat uppmärksammade det stora ekumeniska mötet som hölls i Stockholm 1925. Fokus var på den traditionella manliga historieskrivningen. I firandets inofficiella fördjupningsbok *Detta är endast en begynnelse. Ekumeniska mötet i Stockholm 1925* (Artos 2025) återfinns ett lysande och ensamt undantag i Maria Södlings kapitel ”Kvinnorna och Stockholmsmötet”. I bokens inledning framställs dessa kvinnor däremot som jämförbara med mötets sångbok, tidigare undertematiserade ”aspekter”. Så fortsätter en historieskrivning där männen är norm och kvinnorna endast aspekter som inte tillåts påverka och förändra vare sig historiebruk eller dagens fredsteologi. Det är nedslående och sorgligt. För rösterna är viktiga, just nu, som hoppets förkunnare. När makten förväntar sig ”andlig resiliens” och ”andlig beredskap” från kyrkan, manar fredskvinnornas självständighet till distans.

Elin Wägner fann fredskraften i sin gudstro. Tron var källan som gav näring åt fredsiver, pacifism och jämställdhetsvisioner. Selma Lagerlöf talade om fred genom gemenskap och fredsfostran. Att i stället för en våldskultur ge plats för fredens kultur.

Under den ekumeniska veckans högtidsgudstjänster och ekumeniska firande i augusti 2025 fick deltagarna därmed inte uppfyllas av Selma Lagerlöfs fredsappell 1925 till den då samlade kristenheten. Ord som ljuder in i varje tid, till varje människa:

Låt oss höra! Låt oss lyssna! Han, vars stämman genom världskrigets åskor tillropa oss enighet [--], enighet, enighet, enighet mellan kristna och icke-kristna, enighet, enighet, enighet mellan alla jordens folk.

BOEL HÖSSJER SUNDMAN